

1.

Misschien kom je al decennialang elke zondag in de Rode Hoed. Misschien kwam je af en toe, of kon je door afstand of leeftijd al een aantal jaren eigenlijk niet meer komen. En misschien ben je wel nooit in de Rode Hoed geweest en ben je deze podcasts toevallig op het spoor gekomen. Wie je ook bent, fijn dat je luistert. Al bijna tien maanden maken we nu deze podcasts en proberen we - in deze vorm - te doen wat we het liefst zouden doen in een liturgie. Dit is geen liturgie. Liturgie is samenkomen: samen zingen, samen stil zijn, samen nadenken. Wat via deze podcast wel kan is luisteren. Luisteren naar oude woorden uit de Joodse en de christelijke traditie en proberen te ontdekken wat die kunnen betekenen in de wereld van vandaag. Hebben die woorden dan de waarheid in pacht? Dat is de vraag. Wat is dat überhaupt eigenlijk, waarheid, in een wereld vol fake news en alternatieve feiten. Bestaat ze eigenlijk nog? En zo ja, hoe komen we haar dan op het spoor? Zijn er nog ware woorden om ons aan vast te houden?

De dichteres Henriette Roland Holst geloofde van wel. Ze schreef in 1947:

*Dit ene weten wij
en aan dit één houden wij ons vast in de duistere uren
er is een woord dat eeuwiglijk zal duren
en wie 't verstaat, die is niet meer alleen.*

2.

In 2020 schreef de Vlaams-Poolse Alicja Gescinska voor de maand van de filosofie het essay *Kinderen van Apate: Over leugens en waarachtigheid*. Apate is de naam van een Griekse godin die ontsnapte uit de doos van Pandora en zo volgens het verhaal misleiding en bedrog in de wereld bracht. In haar essay pelt Gescinska eerst af wat 'waarheid' eigenlijk is. Heeft het postmodernisme die notie om zeep geholpen? Hebben we tegenwoordig alleen nog maar een ieders eigen, subjectieve waarheid over? Als je naar het nieuws kijkt, zou je dat bijna denken. Iedereen zijn eigen waarheid. Gevoed door eigen media en door zoekmachines die ons meer van hetzelfde voorschotelen. Opgediept in de eigen bubbel van ons lijkt op ons. Hoe komen we die kloof in hemelsnaam voorbij?

In zijn inauguratiespeech verwoordde Joe Biden, de nieuwe Amerikaanse president, de urgentie daartoe ongeveer zo. 'We staan voor grote vragen en problemen: een pandemie, klimaatverandering, ongelijkheid en discriminatie... Elk van deze is op zichzelf al een kluit en wij moeten ze allemaal tegelijkertijd aanpakken. Dat gaat alleen maar lukken als we een manier vinden om met elkaar in gesprek te blijven. We hoeven het niet eens te worden, helemaal niet. Maar we moeten wel in gesprek blijven.'

Oké. Dat is een mooi streven. Maar wat is daar dan voor nodig? En hebben we dan nog iets aan die oude boeken waar we ons in deze podcasts over buigen? Volgens de oud-testamenticus Walter Brueggemann hebben ze ons juist nu iets te bieden. In zijn boek *Theology of the Old Testament* vergelijkt hij de Hebreeuwse bijbel met een rechtszaal van getuigen en contragetuigen. Van stem en tegenstem. Van tegengestelde belangen. Wie God is, zegt hij, staat in die rechtszaal ter discussie. En dat noemt hij precies de kracht van deze verzameling boeken, juist in deze postmoderne tijd: dat het zoeken, het twijfelen, het aanvechten van wat je denkt te weten over God al in de verzameling zelf besloten ligt.

Bovendien: in het hart van de Hebreeuwse bijbel gaat het over een God die zichzelf voorstelt met een ongrijpbare naam: ik ben die er is. Een God die steeds anders blijkt te zijn dan wij denken.

3.

Storm, een aardbeving, vuur... In allerlei verhalen wordt verteld dat goden zich in zulke natuurverschijnselen plachten te openbaren. Ook JHWH had zich eerder zo [Ex19:16-18] laten zien. Bij diezelfde berg. Toen Mozes de tien woorden ontving. Maar nu is hij in dat alles niet te vinden. En tot slot volgt een vermorzelend zwijgen. De stilte na de storm. Een stilte waar al het geweld van zojuist nog in nadreunt. Is JHWH in die stilte? Het staat er niet met zoveel woorden. In elk geval is hij niet meer te vinden zoals hij zich eerder liet zien. Dan klinkt de stem van JHWH opnieuw en vraagt Elia: wat wil je hier? Hier op deze berg heb je toch niks te zoeken. Je moet terug, naar beneden. Naar de politieke realiteit van jouw dagen. En je bent helemaal niet alleen, zegt de stem in het vervolg van het verhaal ook nog. Er zijn er in Israël zeventienduizend die ook niet voor Baäl hebben geknield. Probeer samen met hen mijn naam te doen.

Wat die naam is? Wat die God is? In het lied dat we zo horen wordt die God getekend met de bekende woorden uit Exodus: erbarmend, genadig, rijk aan liefde, rijk aan trouw. Andere goden gaan ons voorbij in stormwind en aardschok, zingt het lied. Niet Gij. Andere goden staan als blinde muren tussen mensen in. Niet deze God. Deze God vraagt dat je de ander aankijkt. Ook – en juist – die vreemde ander. Niet dat je hem of haar ooit helemaal kunt begrijpen. Net zomin als je deze God in je broekzak kunt hebben, kun je een ander mens helemaal begrijpen. Maar je kunt in liefde en trouw steeds opnieuw die ander proberen te ontmoeten. En dan soms even zien.

4.

Gescinska houdt in haar essay een hartstochtelijk pleidooi voor 'waarachtigheid'. Daarvoor, poneert ze, is het onontbeerlijk dat we twijfelen. Ze schrijft: 'Om de leugen [...] te bestrijden hebben we niet in de eerste plaats meer nood aan *fact checkers*, maar aan meer filosofische twijfel. Dat is allerminst een relativistische, waarheid loocherende twijfel. Het is een twijfel die de waarheid eerbiedigt, en die begint bij de erkenning dat kennis van waarheid dialogisch tot stand komt' (p. 68-69).

Als dat zo is, dat kennis van waarheid dialogisch tot stand komt, dan moet ik in gesprek. Dan móet ik in gesprek zien te komen, ook en vooral met mensen met wie ik het hartstochtelijk oneens ben. Niet alleen om te begrijpen hoe het nou toch komt dat zij anders naar dingen kijken. Want dan blijven ik steken in: 'Ik begrijp het hoor, dat jij er zo naar kijkt. Ik kan me

dat in jouw positie goed voorstellen.' Maar durf ik ook mijn eigen gelijk in de waagschaal te leggen. Durf ik aan die ontmoeting te veranderen?

Klinkt het niet zo moeilijk? Probeer het maar eens. Ik vind het nog niet zo eenvoudig. Klinkt het onmogelijk? Niets is onmogelijk, zingen we zondag aan zondag. In het gedicht dat Amanda Gorman voordroeg tijdens de inauguratie van Joe Biden klonk dat zo:

*For there is always light
if only we are brave enough to see it
if only we are brave enough to be it*

In het Nederlands zou je kunnen zeggen:

*Er kiert altijd licht
als wij de moed hebben om het te zien
als wij de moed hebben om het te zijn*

In een vrije vertaling van psalm 24 noemt de dichter God 'de lichtende' en zingt over 'mensen met licht geladen'. Afgekeerd van schijn en leugen. Die doen het goede dat moet gedaan.

Dat wij soms zulke met licht geladen mensen mogen ontmoeten.
Dat wij soms zulke met licht geladen mensen mogen zijn.